

SANDER GERA

85H-1

g 40

Langë:
e zbritun
nga
mallet

891.P83-1

S

q 40

SANDËR GERA

Kangë
e zbritur
nga malet

(poema)

~~PUBLIKUAT E SHTËPIA BOTOJËSE~~
7892

12 335

SHTËPIA BOTOJËSE «NAIM FRASHËRI»

Redaktor: Halil Qendro
Korektor letrar: Ferik Lizaj
Kopertina: Franc Ashiku
Redaktor teknik: Adem Lita

Tirazhi 1500 kopje   Format 70x100/32   Stash 2204-65

Shtyp N.I.Sh Shtypshkronjave «Mihal Duri» — Tiranë 1966

KANGË E ZBRITUN NGA MALET

O malet e Shqipërisë, që mbani kryet përtpjetë,

të patundurë për jetë jini . . . . .

NAIMI

1.

Iu ngjitëm nalt kurrizit të bjeshkës.
E heshtuna luginë,
si kupë gjigande duket se asht hapë,
të gëlltisë
yjzit,
që kanë me u dehë andërrimesh,
si sytë e heshtun të rinisë,
që sonte presin t' pinë n' burim frymzimesh.

Na erdhëm me kangën gëzimplote, —
e prumë të shtrohet në hie çetinash,
të shkoklohet,
si thërmohet buka pranë burimesh,
ku zogjt e bjeshkës
shumë ma mirë dinë më këndue.

Në kangën tuej të lashtë
po fusim kangën tonë,

o male!

Bashkë

të dehemi, të dehemi
tue derdhë tinguj të panjehun deri vonë.

2.

Male të nalta,
në gjinin tuej po thith ansime shekujsh!
Me erë sherbele,
me erë dushku të thatë
sot frymëzimi vargjet m'i spërkat.

Do jenë të thjeshtë,
si gojët bjeshkatare,
që ligjërojnë me kroje e frushullima,
do jenë plot hove ndjenjash të bukurisë
për gryka të thella,
pyje edhe rudina.

Unë sot kam ardhë me çetën e rinisë,
kemi lanë librat përkohësisht, të qeta,
e prunë flamuj akcionesh t'begatisë,
me valavitë
ndër majë të nalta, flatër-lehtë

Nuk kam me dijtë
të këndoj porsi Naimi,
gojëmjalti, zemërzjarr i përjetësimit tuej,
por në kangën time bjeshkatare,
sado të thjeshtë,
kumbues do e kem ndonjë varg,
që ju t' lavdishmet male,
kaq krenare,
gjithnjë madhëninë ta shtrini larg e larg.

3.

Shokë e shoqe të bjeshkës,
do të bredh kah bukuria e kreshtës,
kangën ta shkrij
atje,
me borën shekullore.
E kur të lodheni
në vallëzime,
un do ju ftoj të çoni bashkë me mue,
të bardhën kupë...

Do çlodheni
kur të pini kangën ma të kthjellët,
ate që falin bjeshkët arbënore.

4.

Ja, një gërmadhë,
përmbi luginë gjason si një muranë!
Sytë tanë shikojnë,
thetojnë me mall
një plagë të lashtë, që kohët këtu lanë.
Gërmoje dheun,
hiqi gurët e lmashkun,
prej kah në dimën rrjedh i rrëmbyet një shë,
aty zbulohet një llogor i gjanë,
ja,
mblidh po deshe spata kalbë në dhe!

Këtu
s'na del armorja e maleve kreshnike,
altar të thjeshtë
do ta ketë pasë liria.
Spata e shigjeta!

Në se dëshron të ketë ma t'artat shkroja
këto
t'i marri historia.

E pra,
s'janë t'largta kohët që i vorruen,
qindvjeti ynë sapo dilte nga djepi —
por malet
gjetën armët me luftuem
e gjetën flamuj
për stoli të çdo shkrep.

N'vetmi të grykës
kjo gërmadhë e shkretë
gjithmonë do mbesë altar!
Pranë saj
parzmat e rij kalojnë n' paradë shkëlqyese,
tue mbajtë lavditë e popullit shqiptar.

5.

E unë dikur
aq mirë s'e dija
se ndër këto guva dhe shpatina
gjëmonin hutat shqipëtare!

Kujtoja
se në çdo shkamb jetonte veç shqiponja
e ngjitej nalt për t'u vërvitë n'hapsina
me shkue te dielli,
plot madhni të lashtë.

Kujtoja...

Por shkamb e gur e vet shqiponja
ishin ma t'fortat paterica t'shekujve,
në të cilat mbahej e plagosun randë Liria.

6.

Ti çupë, mos të çuditësh...
 kurrë nuk ka ndodhë t'kaptojë çetina e malit,
 por shkamb mbi shkamb
 kapton vetë pika e djalit
 e n'sup
 një armë ai mban.

Ai pat një gjysh...

Dikur
 jetonte shpellash s'Veleçikut,
 ku zanat kishin të mahnitëshmen seli.
 Të bukurat
 me buzë ja dridhnin prorë lahutën,
 hutën
 plot dashuni sa herë ja kanë pastruem
 me flokë t'praruem,
 kur burri e shkrepse mbi ndonjë ball' anmikut...
 Ai pat një babë...

Shtat-flamur
 thonë se këndej
 ra mbi fashista, porsi vetëtimë.

Për gjatë kufinit
 në sup ai mban një armë, —
 nuk asht e thjeshtë
 si huta e gjyshit,
 ka një shinjestër, që din mirë të vrasë
 për herë,
 tradhtisë në t'zhigtin ball't'ja rrasë.

Por ti, moj çupë, s'ke pse çuditësh!
 Ndër këto maja bjeshkatare,
 atdheu
 ka rrejtë për ne madhshtinë
 e shekujve —

lavdinë
e trashëgimeve shqiptare!

7.

Janë shtatë kroje në zemër të bjeshkës,
si shtatë vllazën nën një kulm shtëpie.

Në çdo muzg
vashat malsore krojet kanë rrethue,
buljerat mbushin plot
e lanë për ne një buzëqeshje t'hirtë.

E na,
këtë dhuratë t'heshtun,
pa u mallëngjye,
nuk mund ta marrim dot.

Poet,
në se dëshron të kesh
gjelbrim të njomë në kangën tande t'rrallë,
vargjet e lidhuna me lule e rreze, —
te shtatë krojet në zemër të bjeshkës,
do ta gjeshë...

8.

Mirëmëngjes!
Mirëmëngjes, o kroje!
Bardhushë,
pse mollëzat flakë t'janë ndezë?
Të dridhet fjala n'gojë...

Ai djalë
mos asht hajdut i heshtun dashunie,
që t'vjedh buzëqeshjen n'këtë mëngjes të paqtë?

Mirëmëngjes!
Nuk po dëgjoj se ç'flet...
veçse buljera
asht mbushë ç'kahera
e ti
s'kujtohe rendin me m'lëshue...
Sytë e përgjumun mue kush m'i freskon?

Djaloshi shkoi...
Po ti, tash çfarë andrron?
Dëshiroj të t'shoh ma mirë
ashtu plot hirë.
Pranë të më keshë,
si letër bardh si bora,
të shkruesh në te të flakten dashuni.
Dëshiroj të di
pse djalit, tue t'përshtdetë, i dridhej dora.
si t'hapte dyer agimesh farfuri...

Jo, ti nuk flet.
Kalon e njomë,
porsi një andërr bjeshke...
Por unë,
por unë që t'ndjek pa za,
ndërsa
currilat lagin duert e mia,
një kangë dëgjoj, tue dalë nga heshtja jote...

Bardhushë,
fytyrën tande si pranvera
e shoh
në diell të kohës, tue shkëlqye —
ma e bukura dhuratë për dashuninë.

9.

Fërshëllim flatrash u dëgjue pa pritë!

Hapsitë
një shqipe i çau.

Pamje të tillë unë kurrë nuk kisha pa,
për shqipe e për skyfterë

sa herë

kisha andrrue,

kur ndër frymzime strukesha pa za.

Por sot

mbi majë të kreshtës bjeshkatare

një kangë flatrimesh

shqipja m'fali mue.

Nuk di në se ka poet,

vargjet shigjetë

t'vërvisë,

sikur vërvitet shqipja' aq krenare!

Nuk di në se ka ndonjë bukuri të gjallë

të rrijë

mbi kokë të maleve t'stërlashtë,

nishan valvitës!

E 'i përmallim m'dridh buzën tue këndue,
por sytë tuej,

o shokë e shoqe të shtegtimit,

pse ruejnë në heshtje

gjurmët e atij flatrimi?

10.

Në grup kaluem,
tue u kacavarë në trupin tand,
te qafa plot çetina
e ballin plot dëborë,
bjeshkë, ta pastruem.

Kush asht poshtë nesh .
dlot s'na shikon,
dukemi t'vegjël përmbi kokën tande,
por na
tej grykash hedhim kangën,
që lartushtuese gjithënjë kumbon,
e jemi
ma pranë agimeve,
te djepi i artë,
ku dielli flakëron.

Kufijt e Atdheut i shohim si kunorë
me roje krepash, majash të madhnueshme,
e zemra jonë
me shqipen ç'kaherë zu të fluturojë.

Të shkojë
dëshiron plot zjarr nëpër hapsinë,
nëpër kufijt, që mbledhin tok njerëzinë.

Të ligjërojë
për dashuninë, me kangën bjeshkatare
të kulluet,
si tanë burimet shqiptare,
e të mallkojë
mbarë hienat,
ato që hidhen mbi kurrizë kontinentesh,
tue çelë për popuj
ma të kobshmit varre.

11.

Ma e bukra gojë
një kangë zu të këndojë...
Përgjojmë
buzët e njoma
dhe tinëz andërrojmë

t'na falin n'shpirit bulzime
lulesh,
si n'prehën gjelbërimesh...

Kitarën tonë kumbore
e mbajmë në dorë
të gjuejmë me tinguj
bukurinë e bjeshkës.

Mësuesja e re i shton kangës së malit
vargje njomsije
për zemra t'vockla, buzëqeshje fmije.
Tue brohoritun i shton minatori
zane t'nëndheshme plot tinguj metali,
dhe tornitori
vida farfuritse,
t'shtërngojnë
strofat e çthuruna, që n'bjeshkë vërshojnë
nga çeta jonë.

Djalosh, ti bjeri fort kitarës,
se s'paska tast
gëzimin ta përmbajë,
akordet të dridhen mbarë,
tue puthë oktavat, t'ngjiten palë e palë,
njashtu
si ngjitet ndër shkallë t'lumtunisë
andrrimi ynë —
kanga e pavdekëshme e rinisë!

12.

Poet i madh asht mali...
Kangët tona,
që ndër kreshta ja kemi dhurue,
prap na i ktheu.

I lau n'currile krojesh,
i fshiu me puhizat ledhatare
e i stolisi me agimet bjeshkatare.

Poet i madh asht mali...
E na t'gëzuem,
me lamtumirë të heshtun,
ramë terthores, tue andrruëm.

Vonë u kujtuem
se vargjet e kang's sonë
ishin t'përshkueme përshëndetjesh hirëplote
t'vashave,
që thyen prangat e zakoneve mizore,
t'djelmve
që, mbi gërmadhat patriarkale,
vorrueen thutat e vllavrasjes.

E t'përtëritun,
tatpjetës tue kaluëm,
të gjithë së bashku këtë kangë e kënduëm.

Njatëherë
agimi hypte mbi koçi t'prarueme,
na përshëndeste
tue na vërvitë ma t'parat tufa rrezesh,
ndërsa
na zdrypnim kah lugina e gjelbërueme...

Shtëpi pushimi, verë 1965

NËN DRITË TË HANËS...

1.

Me mall në zemër e me kangë në buzë,
rrugicë,
mbas sa e sa vjetësh erdha përsëri.
Një tubë lirikash t'freskëta
me t'i dhurue,
një tubë për të spërkatë në zemrën tande
kujtimet e prenueme.
Njato kujtime,
që na i la jeta — t'ambra e të helmueme, —
kur ti
për ne kishe çdo kand
botë fëminore,
kur për ty qemë si lerth i njomë
në trupin tand, —
andrrime gjelbërore.

2.

Ja,
si kacaviret fëminia jonë
nëpër të gjatën pushkë të një malsori...

Atë ditë prilli,
në kalldrëmin tand, rrugicë,
madhështor
ai hidhte çapet
si të zgjonte fshehtësitë e zemrës sate.

Edhe sonte,
ndër kujtime, ai çap jehon.

Lodrat harruem.
Der vonë
andrruem, andrruem...

Ende s'kuptonim
se malsori, miku i rrallë,
ish një shkamb i shkoqun prej Deçiqit,
se pushka e tij
kish qenë ma e rrepta shtizë
e flamurit t'Lirisë.

3.

Muzgun e tretun n'mjegullina motesh,
kur sytë m'u çelen
s'kam si ta harroj...

Atherë
një mallëngjim për yjt e largët
më kishte ndezë
e plot vegime t'çueme peshë
ndriçonin, —
një krue, mes zemrës, t'artë e përgjasonin.

Në heshtje aq trishtuese
dy buzë të rreshkuna,
të pakuptueshme buzëqeshjet pinin.

Kur unë me yjt po flisja,
gishtat e mi dëgjoja
tue rrahë puhizën lozonjare....

Gishtat e mi njehsonin
rrokje,

rrokje të panjehuna!

Sa me mall këndoja!

As unë nuk di se si vargzoja
kangën time,
që dilte n'jetë ferishte —
flatër e brishtë,
e reshun me puthje agimesh!

Atë natë, unë, pa u kujtue,
si qingj t'panjolle përmbi turrë të flisë,
kangën e parë, rrugicë, ta pata kushtue.

4.

Ma e qeta lamtumirë do ishte kanga ime,
Fëmini!

Ti kalove pa u kujtue;

atë kupë,

që ma dhe me të përshndetë,

plot lang lulesh e andrrimesh,

vrik e piva,

ndërsa sytë t'rigonin lot.

Në prehnin tand

u zgjova, t'i kremtoja fatbardhësisë

të bukurën andërr.

U zgjova

kur rrugica ish mbulue nga hiet

e veten pashë

me kepraku i një bote, që nuk e njihja.

Ajo kupë, që ma dhurove,

më shpëtoi...

Para meje,
si në përralla të magjishme,
m'duel rinia,
me një lule të përgjakun n'krahanuer.

As lot, as psherëtima
nuk pata për vdekjen tande,
Fëmini!
Kur kalove
iu fala dritës, që curril agonte
nga kroni i shterrun i atdheut.

5,

Kangë,
që endesh tue kërkue ndër gjurmë,
trego
si u derdhën një mëngjesi
flakërimet e dy syve,
si shigjeta helmatisun,
aty
ke rrapi mvëshë me shermashkun e harlisun!

Kangë,
që endesh tue kërkue ndër gjurmë,
a nuk qe luhatja e degës që lëkundej,
vetë luhatja e krahut të Shqipnisë,
kur birin e varun përkundte
për lavdinë e flijes së tij.

Rrugicë,
ti, n'atë mëngjes,
krenare mbajte një flamur...
E sysh përlotun,
me hakmarrje thellë në zemër,
populli kalonte tue përshndetë
përбетimin,

12355

37892

që tue ça gardhin bajonetash,
dilte shigjetë
prej krahanorit të rinisë.

6.

Zemra më dridhet kah kujtoj...
Më dridhet
si atëherë t'u dridh ty shpirti,
kur zharg
morën të panjohunin
ngujue krahët me veriga,
si një shqipe të plagosun.

Edhe sonte rrezja e hanës
ma zbulon atë derë,
atje...

Zbulon nanën,
si statujë me krahë përpyetë
tek mallkon kusarët e natës.

Zemra më dridhet kah kujtoj...
«Ai» doli i nëpërkambun.
Në vend të tij,
e zhytun n'muzgun e trishtuem,
Shqipnija,
stolisë me plagë t'prarueme,
hyni me puthë ndër faqe nanën e heroit.

7.

...dora e bardhë
lodronte
tallshëm mbi taste t'pianofortës,

ke dritorja,
ku harlisej lulevilja.

Rrezet e hanës, porsi sonte,
derdheshin
te zemrimi që më hidhej gulf.

Tastet rrihnin me duf,
shtypnin tinguj epshatarë
mbi dashuninë e «Lilit Marlen» ...
kur
ma tej, hapat e vdekjës
lenin rrugicën
vorr të zbrazët nën dritë të hanës.

Edhe mue, zojushë, kanga m'shpërtheu,
kanga e nanës —
jo mbi taste të zeza e të bardha,
por mbi plagët e rrugicës
flakë e gjak.
Ato hapnin dhimbjen krenare, porsi lule,
të birit t'saj lidhë me veriga,
që kaloi
mos të kthehej ma n' këtë prak.

8.

E pashë një natë Rozafën,
tek dilte nga ledhët e kështjellit,
si fjollë flake
që shkrepinte n'horizont.

E pashë një natë Rozafën
me durr të shtrime kah ti,
rrugicë.

Mbante një djep te njëna dorë,
në tjetrën mbante vjg.

A nuk dëgjove
kur nga flaka e saj gjëmoi:
«Ja djepi!
cila dorë do t'i përkundë
bijtë e mi, të mbetun n'prehna njerকাশ?»

Rrugicë,
atë natë ti kurrë nuk fjete.
Dyert tua,
si qepalla sysh
plot dhimbje e shpresa,
çelëshin e mbylleshin...
Hynin e dilnin rrezet e Lirisë,
tue nënshkrue
një apel për luftën popullore.

Atë natë, rrugicë,
ti qe ma i bukuri djep.

9.

Sa e bukur pate qenë, o nanë,
sa e bukur pate qenë!
Në prehnin tand
lulzuen filizat e atdheut,
gjet gojë ma e bukura kangë e flisë.
Sa e bukur pate qenë, o nanë,
sa e bukur pate qenë!

E ti
nuk dije se nderimi ynë
ishte përkdhelja, që i banim Burrnisë —
tand biri partizan, —
që duel në mal me zemrat tona
me ndezun ndër shkambije
vravashkën e çlirimit.

E ti
nuk dije ç'kish rrugica që pëshpëriste,
as sytë
që të shikonin etshëm plot me shpresë,
prej teje
tue pritë mandatën e Lirisë.

10.

Të naltat avullija, shermasheku
nën dritë të hanës po i ndriçon,
gjethlat e blerë
puhiza lehtë i ledhaton.
Gjethlat,
ja, dridhen nga një mall
bisedat e dikurshme të dëgjojnë...

Si nuk e kam fuqinë, që jepnin zanat
përrallëzore t'fëminisë!

Sonte
këtu para rrenojave,
do kisha ndie edhe shkokluem
plot amanete,
që këto gjethla kanë vorruem.

Kushdi
ngushllim do i kishe pasun ti,
se tue kujtue shigjetat që t'plaguen,
n'themel të ri
do kishin qenë piketat ma t'lavdishme
me varë n'epokën tonë flamuj ngadhjimesh.
E kushdi, unë
do i kisha pasun vargjet ma të forta
t'kësaj poeme të kërthndezun sonte...

Të kërthëndezun,
porsi flatrat e një shpendi,
që shihen këtu
e fluturojnë atje, —
fërshëlyese ndër mëngjese,
tue zgjue hove kujtimesh
në dëshira strofash, lidhun tufë nga rrezet.

11.

Nuk kam çka flas ma tepër.
Mallin e vjetër
nuk po rrëmoj:
ai gjak e lot
rigon
në kupë të përshëndetjes vetmitare.
Nuk kam çka flas ma tepër,
rrugicë,
pra, lamtumirë!
Unë prap
mbas sa e sa kohe do të kthej ke ti,
me mall në zemër e me kangë në buzë.
Do kthej
tue mbajtë përdore t'dashunit fëmijë,
gojën përplot me kangza urimtare,
të përshëndes
të bukurin mëngjes!

Do kthej e t'ulem buzë ndonjë pjedestali
e t'u tregoj ma t'dashunën përrallë:
«Kish qenë një herë një Muzë!
Ajo më donte, për te kisha mall,
se m'falte n'zemër flakë e kangë në buzë...»

GËRMADHA E VETMUEME

E pash mullinin vetmitar të moçëm,
te gryka e një mali të gremisun,
si kullë kështjelli çohëj nalt gërmadha,
me mure t' grryeme dhe me gurë t'thepisun.

Zhumhura e grykës, si një gojë shushruese,
për moknen zemërgure ndoshta fliste
e vada e rrmbyet për thasët e vorfnisë,
kur dora e uritun misrin rrokolliste, —

atë misër, që u fitonte me djersë gjaku,
fryt aq i mjerë i mundit të pashpresë...
E pash mullinin vetmitar të moçëm,
të zhytun në vetmi edhe harresë.

I.

Kaluen shumë vjet nga diita,
kur u ndërtue mullini,
për kob u vunë themelet —
të zezat i përtrini,

Vorfnija kurrë nuk hiku,
e ngrystë ndej te malsori,
e ndonse bajraktari
mullinin n'dritë e nxori,

jo, kurrë babunja e misrit
s'u blue pa lot e gjak,
mullini, gojë kulshedre,
nuk ngopej, donte hak.

E pra, kur ai qe ndrequn
një kusht Lekajt e dhanë:
dy vadat po ja derdhnin,
t' shërbenin për të tanë.
Krejt populli të bluate
e jo dy-tri shtëpi,
as hak mos të paguente
kurrnjë për këtë mulli...

Por ma e fortë ish lakmia
në zemër t' bajraktarit,
ai zu ta sillte moknen
si desh, si i dilte qari.
Më kot ai desh t' fitonte
me tagre e me kanu,
por Lekajt çka u përkiste
nuk donin me e lëshue.

Kështu u kapën grindjet
e ndonjë hutë shpërtheu...
kështu i gjet Italja,
që n'hov mëninë e shfreu.
E shfreu... e bajraktari
sa i gatshëm e ndihmonte!
ksaj here, vadat rrëmbyese
për vete t' pagëzonte.

II.

Robnija erdhi për malsinë,
lugat me shtue mjerim.
Nëpër kasolle t'mjera
dëbora e dendun kishte shtue vorfninë.

Më kot pranvera
rrekej e rrekej me dhanë gjelbërim.

Mësue nuk ishin këta krepë,
jo, kurrë me u pasunuem,
te ndonjë kokërr dhije
kërkohej nga malsorët shujta, e shkreta,
vorrezë urie
ish çdo kasollë... Ai mot qoftë i mallkuem!

Pranvera erdhi. Erdh pranvera
me lule t'egra plot,
vocrrakët, aq të zbehtë,
dolën n'ahishtë me lypun andrra t'blera,
si zogj të shkretë
që shkunden puplash e fuqi s'kanë dot.

Askush Shën-Gjergjin s'e përshndeste
atë mot, me degza t'njoma, —
kalorsin legjendar,
që vriste dreqnit, sa herë shpatën çveshte —
se 'i dreq kobar,
ma i zi, kishte ngulë kthetrat n'vise t'ona.

Ishte mëngjes. Kasneci rendi
në fshat andej-këndeje...
Te Logu i Lisit t'Bardhë
vrapoi burrnia — mblidhej shpejt kuvendi.
Aty kish ardhë
nga Shkodra, për kuvend, një «mik» në shenjë...
Një mik, që kurrë s'kish pa malsia,
plot trastën me verdhukë
e gojën porsì mjaltë,
tek derdhte fjalët: «Jo, nuk asht Shqipnia
ma kalë në baltë,
vetë Duçja i madh në zemër e mban strukë...»

Por miku s'mundi me vazhdue,
dikush fjalën ja preu:

— Or mik, fjalë nuk po tjerri,
por, ku do ta thyejmë qafën, a s'na thue? —
Se ç'plasi sherri!
I biri i bajraktarit rreptë se ç'shfreu:
— O Mican Leka, ç'janë kto fjalë?
Gjithmonë me ndonjë ngatërresë
ja pret hovin urtisë.
Ze vend, mos fol! qe besa, keq do t'dalë,
hiqu marrisë,
kupto se ç'fat na sjell këmisha e zezë! —

U prish kuvendi mirë pa nisë,
asgja ma s'e qetsonte,
kot «miku» t'parin priste
me hy krenar në valle t'milicisë,
thrriste, bërtiste,
por asnjë burrë nga vendi nuk po u çonte.

Mes zhurme prap zanin nalton
Micani, aq me turr:
— Pra, dije, bajraktar,
se parzmin tim askush ta nxijë s'guxon,
për pa u djegë zhar
këmishat zi, si korb, nuk i vesh kurrë

Shpirtvrami djalë muzgun e priti
aty te shitegu i përroit...
Muzgun... Huta shenjëtare
në lule t'ballit sa thellë e goditi
atë kokë tradhitare,
që bashkë me trup u rrokollis gjatë honit.

III.

Te një gëmushë, porsì cub malit,
Micani kalon dat' e netë.
Kushdi sa larg tret mendja e djalit,
për gjakun që në derë i mbet.
Nuk la ndonjë tjetër mashkull n'votër,
pa babë, jetim u rrit i gjori,
nanë loken plakë edhe një motër
ja, sot në rrugë të madhe i nxori.

Qëndron tue fshi hutën shenjëtare, —
në grykë e puth e me nderim,
sikurse puthet një bujare,
që të jep zemër e shpëtim.
Në grykë e puth, .. e pse i vegohet
një tjetër gojë aty pranë saj?
Zanfinë, Zanfinë, s'ka si harrohet
takim i mbramë atje n'ograjël!

Me zjarr e deshi vasha djalin,
u njoh me 'te mirë pa u fejue,
u njoh me 'te .. Vetë gjeti burrin
me dashuni bashkë me jetue.
Por ja ... me sy t'përgjumun vrente
djaloshi i lodhun diku larg.
Çdo landë i dukej se shëmbllente
krushqit e dasmës, varg e varg.

Nuk e lëshonte zemra e ndezun,
ndonse po e shihte ku arriti.
N' mos pastë shtëpinë, konak ka malin:
ky fat i ri këtë martesë qiti.
E dinte mirë se vasha e vet,
Zanfina e bukur do ta priste,
edhe pse ditët ishin vjet
kurrë zemra e saj s'do t'u moliste.

Prandaj Micani ish i qetë
e dit'n e dasmës s'kish këputë,
siç ish caktue, ashtu kish mbetë, —
nuk mund e prishte asnjë hutë.

. . .

E dita erdhi. Krushqit s'gëzonin
gjatë një ngushtice të zymtë tue ra,
nusen e mblueme si n'vorr ta çonin,
shkonin pa za.

Askush për dasëm nuk do t'i ftonte,
veç dy kërcuna kishin me gjetë,
por vasha e bukur tjetër andrronte
n'duvak, e qetë...

Krushqit kalonin, si karvan jazit,
përbri zabelit...

Një zemër djalit
aty po rrihte plot gufim gazit
me hap të kalit,
që nusen çonte n'konak të mjerë.

— Këndoni, krushq!
Sot kam dëshirë
fatbardhe nusja t' më shkojë në derë,
me shenjë të mirë!
Këtu më keni. S'kam vdekë, o shokë,
le ta dijë nusja, në vorr s'po shkon.
Konaku asht çelun, n'mos e pritë burri,
një hutë e mbron. —

U gjallnuen krushqit.
Të gjithë uruen:

— Oooo, për hajr nusja t'qoftë, o Mican! —
Hutat urimin n'luginë ushtuen
e anë për anë...

IV.

Një krue kishte katundi,
një krue të ngritë.
Për ditë,
vasha dhe gra, lodhën nga mundi,
tue pritun ujët ndër buljera,
kuvend ndër hie shtronin.

Rrallë shkonte n'krue Zanfina.
E dinte se ai krue,
përherë,
bashkë me currila t'ngritë,
edhe shumë fjalë kish me burue...
Sikur shoqet e tjera,
ndër kremte s'shihej kund,
as nëpër dasma në katund,
veç rrallë,
në prozhëm shkonte me një lopë,
për ta kullotë,
e ruhej prorë nga ndonjë shikim tinzar,
që thellë e gjuente qetësinë t'ja prishte.

Zanfina e mjerë
kujdese tjera kishte...

Sa do të shkonte tue andrruem?
I shoqi në pyllnajë
ndiqej, si ndiqej ujku i tërbuem.
Deri në Shkodër ishte përhapë zani,
se ai Micani
kish lindë drague ndër pyjet e malsisë,
etshëm për gjak të milicisë...
Por kush ish burrë
e pyjet t'dëpërtonte,
shkërbenë e malit të robnonte?

Zanfina e heshtun mirë e dinte
se çdo gëmushë ishte grykë vorri
për burrin e dëshruem.
Ai tue luftuem,
herë tue bredhë larg nëpër malsi
e herë në Shkodër plot guxim tue shkue,
apo.. tinzar në shteg t'oborrit,
o në zabelin mbas shtëpisë, —
do binte 'i ditë ndër kthetrat e pusisë.
Jo, s'flente bajraktari,
si hie e zezë ai bridhte andej pari...

V.

Kishte hy vjeshta.
Atje mbi kreshta
gjethi i zverdhamë lëshohej.
E lart te stani,
herë-herë murrhani
me ndonjë bulshî kërcnohej.
Ish ndry Zanfina...
Rrallë der ke trina
e kopshtit ndonjë herë doli.
Për te mbarë fshati
gjuhën s'e mati,
për mirë e për keq foli.
Por nusja e gjorë,
tue strukë n'krahnor,
të birin ledhatonte.
Me atë fryt të flisë,
të dashunisë
të zezën kohë kalonte.

Ninulla t'mjera
në buzë, sa hera,
me fshamjet i buronin:
«O yll stuhie,
qofsh dritë malsie,
e mundsh edhe dragonin!»
Këndonte nana:
«Ty dielli e hana,
o bir, t'u bafshin prikë!
Larg të shkoftë zani,
anmik 'taliani
edhe në djep t'pastë frikë!»

Larg a jehuen ninullat?
Po, dërsa bajraktari
kish klyshët andej pari,
ai veshët mbante curr.
Der larg u përhap zani
prej tij, se n'atë kasollë,
kish ra ma e zeza njollë,
një turp që s'ish ndie kurrë.

E nuseve me çika
ky turp në buzë u dridhej,
ndërsa ujët përhidhej
n'buljera mbushun plot...

— Po tash çka i duhej huta
Micanit nëpër kreshta?
Ma mirë ta vriste heshta
e flaktë në t'zymtin mot!
Çka i duhej lufta trimit
me t'huejët — kur shtëpia
po i ndyhej nga fëmija,
që nderin ja dhunoi?...

Micani te pyllnaja
buzqeshte e zemra i gzohej,
ke mundi t'trashëgohej
me 'i djalë, si vetë dëshroi.

VI.

Ish mesnatë. E diçka e randë kërciti,
në kasolle dërën mbrendë e qiti.
Hynë lugetnit çakërdisë me turr...

— Çou, moj bushtër, t'erdh dita me vdekur,
ty kanuni do ta presi thekun
për kopilat, që po lind pa burrë. —

Rreptë Zanfina kqyri bajraktarin
e milicët: — Jo, tha, s'më la i pari
trashëgim mue turp edhe tradhti.
Nuk jam bushtër, burrin e kam gjallë.
Asht ma lehtë me gra gjithmonë me u tallë,
gjëni trimin, thekun prenja atij! —

Bajraktari kambën ç'e përplasi:

— Po, moj, po! atij rrashta do i plasi;
bashkë me ty që shtrat e batë kurvninë.
Mican Leka do na bjesh në dorë,
do paguesh martesën pa kunorë,
n'dorë kopilash nuk lëshojmë malsinë! —

Llap sa t'duesh, o bajraktar i shitun,
arma jote s'din kurrë drejtë me qitun,
pa ta mbajtë anmiku që të bleu!
S'asht burrni, as ligjë s'e kem prej t'parit
me lypë hak n'ferishtet e kularit,
lueje gishtin n'shesh e trim rrëfeu!

Por kot lypen... Gjetën djepin thatë,
se ferishtja kish shtegtue atë natë
mbi kurrizë bamirsësh, larg shtëpisë.
Tërbue bishat ke s'u erdh për dore
çfarë dëshruen për kurthën djallëzore,
me dajak, ndër gratë, i dhanë hov mnisë...

VII.

Kangë, o kangë, mirë dridhe gushën,
këto male n'jone t'mbushën,
ta marrë vesh çdo anë,
se këtu nuk flet gojdhana,
por u binden këto ana
nga një trim luan!

Agoi drita. Retë te kreshta
shiun vërshonin, porsi heshta,
mbi katund t'dremitun.
Qinda shenash buluronin,
porsi bisha tek vërshonin
në greminë me rrshqitun.
Rreth mullinit, ja, n'gërdhata
e gjithkah pushkët e gjata
prisnin zjarr me kallë.
Mbrendë djaloshi thith cigaren,
pret i qetë pa frikë bataren
e ksaj ndeshje t' rrallë.
Thith cigaren... Po çka e dridhi?!
n'gjoks çfarë gjarpënit e lidhi,
pse vetullat vranë?
Ja... drejtë tij shkonte Zanfina
mirë rrethue me karabina, —
bajraktari pranë.

Kaloi ora, ora e zezë,
nuk po dukej kund Zanfina,
brentë dhambët bajraktari,
dikë i fshehun te rrëpina.
Dukej qartë, se nuk po e bindte
jo, të shoqin me u dorzue...
— Mican Leka, t'erdhi dita
dhjetë fish gjaku me m'pague! —

Por s'paguhet gjaku i trimit
si kujtueke, bajraktar!
Një dritare te mullini
e shpërtheu t'parën batare:

— Mos e prisni, jo, Micanin
për së gjalli, këmishzes! —
u ndie rreptë zani i Zanfinës
e n'atë hov pushka u ndez.

Krisi pushka e mitralozi
rreth shkambijve të shpatinës,
por të vorfna nuk qenë tjerat:
e Micanit dhe e Zanfinës.

Atë ditë vdekja kish gostinë
e vet t'madhe në malsi,
nëpër krepa, sofrë plote
ishin shtruar me anmiq të zes.
Këndeje dihaste një i plagosun,
andej tjerë tue u gremisë,
këndeje gjëmonin zemra t'vrame,
në mulli një kangë kish nisë...
Kangë me zjarr, që kurrë s'ish ndie
në malsi as me lahuta:

— Rroftë Shqipnia! poshtë i hueji! —
vargjet tjera i thonte huta...

U hap zani vrik për rreth malsisë:
në mulli po derdhej gjak rrëke.

Bajraktari bashkë me t'milicisë
t'shuate Lekajt keq ishte përbe.

E prej larg erdh fisi i Zanfinës,
njëqind pushkë e kmësa u mblodhën t'tanë.
Mbetën shtang fashistët bri shpatinës,
kur malsorët çakërdisë i panë.

Nuk ish lodër, por ish vdekja vetë!
kush ish burrë t'ua shkrepse n'krahanorë?
Të gjithë n'heshtje zije kishin mbetë,
tue pa shkamb të fortë ata malsorë.

Nuk vonoi, nga rreshti duel ma plaku:

— O të huej, që s'njihni doket tona,
shtrejt për ne i femnes peshon gjaku —
nuk na e lan as Drini as Valbona.
Ju s'e dini, prandaj erdhët si bisha
ligjë t'na veni bashkë me bajraktarin...
Ktheniu mbrapsht e dinie se u ndez pishe
gjaku i grues për jetë s'do humbë kndej pari.

Kush nuk foli. Por malsorët t'tanë,
gishtat n'kambëz, pritnin rreptë furinë.

Thonë, se u kthyen fashistët me gjithë t'vramë,
tue marrë n'zemër plot e plot mëninë.

Ikën, shkuen fashistët... Bajraktari
bashkë me ta i hidhun si farmak.

Ajo ditë n'malsi qe vetë pishtari
i lirisë, që ndriste ende larg...

EPILOG

Lapidar të gjallë e gdheni
koha e re të ziun mulli —
ja, qëndron sot vetmitar
t'përjetsojë këtë histori.
Kush i shkon pranë do të ndalet
t'fshehtën gojë këtu me lypë...
do të shohë se nën atë mokën
e kaluemja krejt u shtyp.
Do të shohë... e n'fshat të ngjallun
njerëz t' rij — zakone t'tjera.

Në këtë skaj t'malsisë kreshnike
me çlirimin erdh'pranvera.

J E R I N A

— poemë legjendë —

Ish një ëmë shumë e mirë.
kish nëntë bil hadhiar
e të dhjetëten një vashë,
që ja thojn Garentinë...

I.

Aq e zezë nuk ishte nata, —
ishte kulla e trishtueme,
plot me lisa shtatvigana
përbri krepash e rrethueme.

Net' e net' kalojnë të zymta
n'atë konak, ku dridhet jeta
e lavditë e kohës s'shkueme
u kanë mbetë kujtime t'shkreta.

Qyshse vdekja aq mizore
rrëmbeu trimin Skënderbe,
ma nuk gdhiu ditë ogurmire,
veç e zeza ra mbi atdhe.

Qinda e mija dyer u mbyllën,
Qinda e mija grigjë u borën,
qinda e mija zemërvramë
shtigje e shtigje t'largta morën.

Ndaj kjo natë kish mbledhun vllazënt
kokë mbi kokë, votrës përbri,
ndërsa nana me të bijën
i përgjonin me tinzi...

Kishin hall... por do t'u ndante
diçka dysh, doemos, n'këtë natë:
s'priste koha, s'priste turku,
as nuk priste zemra e ngratë.
Kah me vojtë? dërsa vetë mali
dukej shpellë krejt e braktisun,
e luftarët mbetun shkrepash
s'kishin vorr as me u kondisun?
Porsi përrue, që fryn duhia,
kish vërshue turku furi,
mos të lente shpatë pa thye,
q'se pa krah mbet shpata e Atij.
Kah me vojtë? Po nanë e motër
ku me i çue, apo dhunti
me ja dhanë mizorit t'egër,
që nuk dinte kurrë me u ngi?
Ah, jo kurrë! Sytë kryqëzohen,
ballnat ngrysen përnjëherë,
të nandë zemrat unji rrahin:

— Vllazën; vdekja asht ma nderë! —

• • •

Te një ograjë sa kalon shpatin,
mbi një shkamb asht kroni i ri,
thundra e kalit t'Skënderbeut
thonë, se e çeli me furi.

Prorë Jerina n'vapë të gushtit
aty grigjën e mrizon,
e te hija e ndonjë ahu
end fanela edhe andrron.
Kurrë gëzim s'njohu e mjera,
iu rrit shtati në robni,
t'bukurat andrra të vashnisë
veç me lot i janë përzi.
S'njohu lodrat fëminore,
as njeh ojnati n'pajë të vet,
me nanë loken, sa herë drita
tue endë kputa zgjuet i gjet.
Tue endë kputa edhe krahola
për vëllazënt endacakë,
që ndër shpella kalojnë jetën
mos me ra nën turkoshakë.
Dora i dridhet... sytë i lbyrën
tue i tretë larg, në fushë të gjanë,
ku të lodhun e t'lekosun
kalojnë njerëzit n' karvan.
Kalojnë turma të braktisuna,
gra, fëmijë e pleq të shkretë,
ngarkue n'shpinë plaçkat e veta,
larg atdheut, dikah me tretë.
Të gjejnë tjera udhë shpëtimi,
e kasolla ku me u rrasë,
me vorr'n'zemër, lot ndër sy —
gëzim tjetër mos me pasë.
Jo, nuk ka si lind gëzimi
në truall tjetër e kombësi,
kurrë i hueji s'shëron plagët,
larg atdheut je prorë fatzi.
Oh, sa herë ka ndie Jerina,
se kur dora e huej t'miklon,

ta grin shpirtin, ta bren jetën,
tue t'përkdhelë dhimbjen ta shton!

Iu këput andrra... Mbet e shtangun,
kur pa Bardhin mbi 'i çetinë,
kur pa Bardhin shtat-bajrakun,
tue ra hovshëm mbi lëndinë!

— Mirë se rrin, motër Jerina!

— Mirë se vjen, o ti cub mali!

— Nuk jam cub, por m'hodh nështrasha...

— Pra... si cub dukesh, lum djali,

kah vjen tinëz krejt hutuem,
t'hieshmet petka zhel e zhel,
mjekra dalë, thue se prej burgu,
kështu fill, sot ti po del!

U ngrys Bardhi. Kot çoi dorën
me sheshue flokët ngatërrue...

Pranë Jerinës, n'cung t'një ahu,
tue ra lodhshëm iu çfajsue:

— Qyshse flej ndër pemë si ketër
e me lbogra q'se jetoj,
ndoshta u bana si cub malit,
aq sa ty të frikësoj.
Por harrue paske, Jerinë,
se ky cub kushdi sa mote
ndej në burg lidhë me veriga...
E sot tallse fjala jote
prap dëshmon se nuk ke ndërrue:
kur të desha nuk m'afrove,
kur të due... prap ruen shigjetën
e në zemër ma thellove.
Ah, po shoh, o lum Jerina!
Ti për mue s'ditke asgja,
paskam qenë për ty një hie,

dersa s'din n'kokë çfarë më ra.
Unë jetoj kërcun i mjerë,

m'ikën njerëzit zi e ma zi, —
zemërplasun pa kasolle,
zemërvramë... pa dashuni.

Mu në shpirt e t'heri Bardhi...
Fshehe lotin, vashë e mirë,
mbasi s'don ta dijë djaloshi
çka ty zemra t'ka dëshirë!

E din mirë Jerina e bukur,
sa shumë vujti n'burg ky djalë,
e, ka dlijtë se kur ka ikun
prej anmikut, n'mal me dalë,
n'te pa tjetër do t'u ndeshte,
mbasi fjala i kishte mbrri,
se ajo flakë e dashunisë
s'ishte shue as n'burg të zi...

— Më fal, Bardh, se të gandova!
Pa dashë zemrën ta kam vra...
Por kah d'ole si cub mali,
s'isha mësue kështu me t'pa.

— Nejse, nejse! fjalë s'po tjerri.
Dje vëllazënt t'i kam gjetë,
kisha qejf, përpara nisjes
n'dhe të huej, me i përshëndletë.
Fort u rrokëm e guxova
me u kërkue për miqësi
një dhuratë, që ti, Jerinë
e përbuz me krenari...

Hidhet vasha prekë në zemër
nga kjo fyemje, që nuk njeh:

— Çfarë dhurate kam pengue?!
Thellë në sy Bardhi po e sheh

e tue i kapë dorën, që dridhej,
gati n'vesh i pëshpërin:

— Një dhuratë nga dheu i t'parve,
t'lypa ty për grue, Jerinë!

* * *

Një kusi varë kremstarit
kaq e madhe nuk asht pamë,
përmbi flakën vezulluese
vlon e vlon e vlon pandamë.

E din mirë lokja se trimat,
tinëz tue ardhun në konak,
t'raskapitun, do përpinin
edhe 'i herë aq kaçamak.

Të nandë vllazënt ndejë bri votre,
nga vravashka flakë-tymuese,
n'mur të bardhë duken si hie
herë të qeta, herë livruese.

Edhe vetë Jerina e strukun
bri Lalmirit, t'voglit vlla,
ato hie të shqetësuese
n'mur të moçëm asht tue pa.
E po vetë s'paska mendime
t'i lexojë n'mur të shtëpisë,
që vravashka e ktheu në libër
t'shkruejë mendimet e robnisë?
Eh, pa tjetër! Nuk asht lehtë
me harrue ndeshjen n'ograjë
kur, tue ikë Bardh shtat-bajraku,
hodh shigjetë n'zemër të saj.

E kish dashun tinëz djaloshin,
por kish fshehtë këtë dashuni...

nuk ish koha për hutime
me atë jazë në Shqipni.
E po tash që e kishte lypun
për kunorë... si do vepronte?
Po vëllazënt pse nuk flisnin?
A ma mirë mos t'u martonte?

Brofën vllazënt si nga gjumi:
— E pse jo? — Lalmiri foli —
ai na e lypi me gjithë zemër,
për këtë nderë para na doli.

Por njëj mendje s'tahin tjerët,
aq larg motrën pse me e tretë?
N'dhe të huej, ndonse me Bardhin,
a s'do ishte nuse e shkretë?
Zog i truem, me mall në zemër
që do e brente dalngadalë,
toka e largët, përveç dhimbjes,
tjetër gja çfarë kish me i falë?

Prap Lalmiri: — E, si thoni?
a ta lamë për turq dhunti,
ndërsa na, si bisha mali,
rrojmë ndër shpella zi e ma zi?

Fshani nana e u ra përpara:
— Mos, Lalmir, larg mos ma tret,
ka prap djelm n'këtë vend t'zhuritun,
ndonjë tjetër fati qet.

— Ah, moj nanë! — ngul kambë Lalmiri —
sikur Bardhi jem' shtegtarë,
tjetër rrugë nuk kem: o vorrin,
o me ikun sa ma parë.

Porse nana: — Për së gjalli,
pse ta tres unë t'mjerën vajzë?

pse, pra, zemrën nuk ma zhgulni
e ma leni n'gjoks me plasë?

Prap Lalmiri nuk përmbahet:

— Nanë, jem'nandë e dashunia
s'do mungojë në jetën tande,
t'zavendojë çfarë të merr bija.

— Ah, ju paça! — shfren e gjora. —
por unë kurrë nuk ju kam pranë,
ju ndër shpella, nana n'votër
e Jerina larg, matanë...

Heshtën vllazënt. Dhimbja e nanës
s'ish vështirë që të kuptohej,
kish arësye, ajo pa vajzën
në vetmi do të mjerohej.
Pra, si t'ndahej fati ndryshe,
dersa i tillë ishte krijue,
dersa ata kishin vendosun
der që t'vdisnin me luftue.
A mos vasha rritë pinjollë,
si yll drite n'atë krahinë,
s'do mjeronte ma zi loken
n'Anadoll t'çohej robinë?

Brof Lalmiri me rrokë nanën,
buzët ul e puth në gji,
e tue ndrydhë dënes't betohet:

— Pasha qumështin që kam pi
nga krahnori yt, nanëloke,
mall të fortë n' paç ndonjëherë
bahem erë, marr male e detna
e Jerinën ta bie n'derë.

Të gjithë munden. Nana fshani,
puthi djaln mu në ballë:

— Paç uratën bir'i nanës,
burri asht burrë e... fjala fjalë!

II.

Kaluen vjetë... Në kullë të moçme,
fshehë ndër lisa shtatvigana,
i rrallë dielli dërpton rrezet
e kurrë s'mbrrin ta ndriçojë hana.

Hie e zezë, ma e zezë se nata
thellë ka ramë e as tym n'oxhak
s'shihet kund, — asnjë dritore,
s'ep shenjë jete p'r atë konak.

Vjeshta e dytë kish ardhë me mjegull,
gjeth të zverdhtë ka flakurue,
sivjet pylli, kurrherë çveshun,
ka nisë gjethin me lëshue.

Binte shi, kur u çel rryeshëm
dera e kullës së vetnueme...

Si fantazëm, në zi veshun,
dël një plakë e gërmuçueme...

Zogjt e strukun qiparizash
shkundën puplash, tue cijatë,
me gjuhë t'veten çercërruese
ankojnë lott e nanës s'ngtratë.
Ankojnë dhimbjen që ja shterri
dritë e jetë në krahanuer,
q'se nandë djelmt kobtarja vdekje
mizorisht gjinit ja muer.

Qan e gjora mb' vorr t'Lalmirit:

— E pse, bir, më le kërcune?
pse ti kullës së konakut

për jetë futën, 'bir, ia vune?
 Nuk të qaj për plagë që more
 nga mizorët e sulltanit,
 ato janë nishana lavdi
 e janë yjet e vatanit.
 Nuk të qaj për dheun e kodrës
 që ta kalb të hieshmin shtat, —
 oh, këtu liria e atmes
 gjen e merr dritë edhe gjak!
 Por të qaj, se më ther gjini
 qyshse e puthe për betim,
 se një ditë Jerinën motër
 do ta bije n'prehnin tim.
 E po qaj besën që s'mbajte,
 bir-o, besën arbënore,
 që asht ma e fortë se rrasa e vorrit,
 asht ma e fortë se 'i qind taborre.

* * *

Kangë, o kangë, që ndjek nanë loken.
 nëpër gjurmët e mjerimit,
 mos tingllo si gushë e zogjve
 dehë e ndezë prej çercërrimit!
 Mblidhi vargjet, se edhe vorri
 po mbledh eshtnat me i trupzue,
 besën dhanë mbi gji të nanës,
 edhe vdekun n'vend me e çue.

Ja... si brofi rrasa e vorrit,
 u çue turr e, ç'mrekulli!
 u zhduk n'ajr edhe i madhnueshëm
 d'uel një gjog, një gjog i zi.
 Përmbi te u hodh Lalmiri,

njaj që njohe, kangë, q'ka herë,
kur fatos që me nandë zemra —
për anmiq ma e zeza tmerë!

Ai fort ther gjogun n'mamuza
e furi ma shpejt se era
kapton pyje edhe male,
kapet shtigjesh, n'dhena tjera.

Ja si u hodh te një bregore
larg atdheut, n'një tjetër det...
Vrapon gjogu si t'vraponte
Hypogrifi flatërsheptë.
Porse hovin gjogu e ndali
atë bregore sa kaptoi...

Porsa hyni në qytetzë
gjogu i zi vrik turfulloi.
Fort tërfati, kamb't e lehta
çukurrmuën stomin e blerë,
bash kur dielli po prendonte
e prej deti fryu një erë...

* * *

Era fryni, dyndi mjegull,
flauri — pluhun e ranë,
gjogu i zi, si vetëtimë,
nëpër t'zezën mjegull çan.

Zbriti dromit, la qytetzën,
ra te fusha në një fshat,
ku një turmë kapë dora-doras,
tue këndue ngjitej n'një shpat...

Aty u ndal. Veshët currati,
priti shtang urdhnin e djalit,

që s'vonoi e kryet ja solli
me iu kapë rrëpisë së malit.
Me krifë hjedhun e i tërhuzun
tue kaptue gjithnjë përpjeta,
ngiste gjogu, turmat iknin
me u fshehtë çubash e n'shkorreta.
Der që arriti buzë një shtegu,
aty u step tue hingëlluem...
Pau Lalmiri mbas një shkambi
dy voglusha të tmeruem...

— O voglusha, mos u trembni!
Çfarë ka mali që ushton?

Me frigë n'zemër gjegjë i madhi:

— Ti kalorës, a s'dëgjon
si vjen kanga me erë lulësh?
a nuk ndjen një përmallim?
Sot bashkohen kanga e loti
me ankue për vendin tim.

Të irnuemet buzë i dridhen
fort Lalmirit, psherëtin,
kur fëmijt pyet: — Të kujt jeni? —
e ja kthejnë: — T'nanës Jerinë...

Hidhet gjogu, prap marr trokun
shkon te sheshi i gjelbëruem,
për rreth tij, vasha të bukura,
nisin vallen me vallzue.

— Moj syzeza, kaq të bardha
nuk ja pashë kurrë rrezet diellit!
as si ju, lule ermira
nuk na fal kurrhera prilli.
Por për mue kot po vallzoni,
dhandurë tjerë keni me pritë...

Më tregoni ku asht Jerina,
motërzeza rrezeditë?

U hap zani nëpër vallet
për kalorsin me gjog t'lehtë.
Kanga hesht. Presin Jerinën...
Porsi e çmendun ajo nget...

— Ah Lalmir, motra të pastë!
a thue syve m'u dhe dritë?

— Brof, Jerinë! len kangë e valle,
t'shkojmë te lokja, asht tue pritë.

— Si të vij, vëlla i dashun?
në qoftë kob po vishem n'zi,
n'qoftë gëzim, si më ka hie
po kërpitem me stoli.

Përgjegj djali: — Mirë je veshun
dersa n'kremte ke qëllue...

Të shpejtojmë: asht udha e largët,
male e detna me kalue.

Tha këto fjalë, motren e kapi
mb'gjog përmbropa e hodh mejherë...
u turr gjogu kah tatëpjeta,
për një ças u ba si erë.

III.

Me kalorsit tue udhtue
kush e pa gjogun vërtik,
do jetë shtangë, se as kometa
nuk bie qiellit aq me vrik.

Por Jerinën e hutueme,
që këtë vrull nuk e kupton,
tjera anktthe n'shpirt e kapin,

tjetër ndjenjë thellë e maundon...

As me erën fshikulluese
që ja rreh t' bukuren fytyrë,
ajo s'ndjen amsim sherbelash, —
veç një duhëm nga gjymtyrët
e Lalmirit, që në heshtjen
e vërtikshme gjan gurzue,
si një mumje bre nga shekujt,
si copë dhe, njeri trupzue.

— O Lalmir, pash sytë e ballit,
çfarë më gjet, çfarë jam tue drashtun?
M' gjan se shpatullat e tua
paskan plagë, vëlla i dashun...

— Po, motr-o, sytë nuk të rrejtën,
unë ndër lufta rreptë kam ra,
plot shigjeta të helmueme
kështu shpatullat m'i kanë ba.

Prap e motra po çuditet:

— Ty të ardhka era dhe?!

— E bie toka... këtu vjeshta
sivjet erdh e randë për ne.

— Unë po shoh se der fytyra
t'asht mufatë, pa një pikë gjak,
edhe mollëzat, aq të bukura,
krejt janë bre, s'kanë mbetë aspak...
Oh, po krelat vezulluese
pse me baltë të janë përzi?

— Të nandë vllazënt porsa ndreqëm
një kullë t'naltë sa një selvi...

Heshti motra. Porse zemra
në krahnuer mirë nuk po i flet,
tue ra fushave t'atdheut
një shkretnim sytë po ja vret.
Tue i ra malit nuk po i duken

si dikur lisat e mëdhej,
përrojet shterrë e der ai kroni
që curril ujët shpërtheu.
E kështu me sy të lbyrun,
me buzë shkrumb, me zemër tha,
gjogu hovin pa pritë ndali,
hingëlloi, ndër t'dy gjujt ra.

— Ç'asht kështu, vëlla, më thuej,
mos thue kem'pusi ndokund?

— Shenjë të keqe po na ndjell gjogu,
si t'kish ra lufta n'katund...
Por ti, motër, shko te shpia,
unë po i dal kodrës ma'anë,
se, kushdi, vllazënt e shokët
kërkojnë ndihmën me ua dhanë.

Nget Jerina e del mbi shtegun
të shikojë shtëpinë e vet...
Tym e flakë gjithkrah veç shihet,
nuk dallon se çfarë po ngjet.

* * *

Nuk dallon... Por ja, se flaka
lëvron hie plot, me mija,
e kah ndesh shpata me shpatën
ma shumë n'zjarr shtohet shkëndia...
Tash dallohet një log fushe:
aty turq e shqiptarë ndeshen,
kacafyten, shpatat thyhen,
kah aq rreptas bashkë përleshën.

U jep kambëve Jerina
me ikë shmang kësaj tymnajë,
merr teposhtë, kah vorrezat,
për me dalë te kulla e saj.

Rruga asht shkretë. As qiparizat
nuk fëshfrijnë nga zogjt e lehtë,
në këtë ditë të zezë der zogjthit
të friksuem kanë lanë foletë.

Veç një plakë duket ndër vorre,
veç një plakë ndër gjuj ka ra,
atë heshti e trazon dnesa,
që me hov ndjehet pa pra.

Fill ke ai vorr dredhoh Jerina,
të ngushllojë plakën e mjerë;
ulet pranë e ja putth dorën,
që po dlihte bar'n e blerë.

Trembet plaka... Don t'bërtasi,
por s'ka za në krahanor.

— Mos kij frikë, o plakë e dashun,
loti lotit s'i jep zor.

Erdha t'shfrej me ty, ndër vorre,
ta ngushlloj zemrën e shkretë...

— Oh! — qan plaka — ik, moj morde,
mos don prap, gjallë ç'më ka mbetë?

— Jo, s'jam mordja... M'shiko mirë,
loti yt këtu m'ka pru...

— Në mos qofsh ti mordja vetë,
time bijë je tue gjasue!

— Tande bijë?! — bërtet Jerina —
Nanë e dashun... unë jam gjallë!

— Edhe n'qofsh, — gjëmoi nanëlokja —
nuk asht lehtë këtu me ardhë!

— Nuk asht lehtë?... Por mue Lalmiri
më ka pru me gjog të shpejtë!

— T'u thaftë goja, bijë! Lalmiri
në këtë vorr flen tash sa vjet!

E si tha këto fjalë pikllimi
ra përmbys nana krejt mekë...

Kot Jerina e muer për krahësh:
mb' vorr t'Lalmirit kishte vdekë.

* * *

Mos ma t'her zemrën ma tepër,
kangë, o kangë, më le të qetë,
edhe ti, si gjogu i zi,
don të ikësh flatërshpejtë.
Don të zhytesh përmes flake
me kundrue ndër sheshe gjakut,
ku shqiptarët lanë kasollet,
me i ra rreptas turkoshakut.
Kot e ndjek Jerinën shtigjesh,
shumë ma shpejt se ti ajo nget,
ma shumë zjarr ka zemra e saj,
se sa vargu yt i nxehtë.
Der luftar't e Kastriotit
janë shtangue n'atë vrap tue e pamë,
përgjatë dromit si e falisun,
shtatpinjollë, sydritë si zanë,
e, kah stepet e ngashrueme
para shokve të lirisë,
kah tue britë, thotë: — Jam Jerina!
m'epni armët e vllaznisë!

Kaq qe fjala. Ajo prini
e nuk dinte ç'turr e merr,
as nuk dinte turma e ndezun
në çfarë shtigjesh vasha i nxjerr.
Por t'u lshuen si bie ma i rryeshmi
përrue mali n'natë shtërgate,

fjala e t'gjithëve ishte «Mtani!»
zemra e t'gjithëve ish teh shpate.

Çan Jerina atë fushë gjaku,
n'anmiq dora iu gjallnue,
hija e vllazënve të vdekun
gjithkund dilte tue e ndihmue.

— Bini, burra, paçi t'mbarën!
mtani, burra të ktij dheu!
mos të shuhet toka e t'parve,
na prin shpata e Skënderbeut!

Kaq qe zani i kushtrimit,
kaq qe hovi i saj burruer...
Një shigjetë erdh'tue fishkllue
e iu ngul thellë në krahnuer.

U zbe vasha, iu dridh shtati,
por qëndroi e nuk u rrxue,
tue i dhanë shtatit, zharg tue ecun,
kah vorrezat u drejtue...

Herë-herë ndalej e përkufej
si të mirrte 'i lule t'humbun,
e sërish i jipte shtatit,
si një flutur e përgjumun.
Edhe i gjan se plot fatosa
n'prak të vorrit janë tue e pritë...
Kot shtrin duert, Jerinës s'lodhun
sytë e zes s'i bajnë ma dritë.
Kot mundohet t'i japë shtatit,
me Lalmirin me u përfalë...
Bie përmbys pranë nanëlokes,
zemra e saj për jetë asht ndalë.

Kish ra muzgu. Qiparizat
hie t'dendun kishin zgjatë...
Njeni e tjetri, luftëtarët
një vorr t'thellë çelën me shpatë.

E kur dhimbshëm tue i vorrue,
ata ballna i puthën t'ftohtë,
një betim n'zemër u lindi
e ndër dej një gjak i ngrohtë.

U lëshuen kah lami i gjakut,
shpatat ngrehë për sulm furi...

Njatëherë hana duel mbi kreshita,
njatëherë ndritën yjt e rij...

PASQYRA E LËNDËS

	Faqe
Kangë e zbritun nga malet	3
Nën dritën e hanës	14
Gërmadha e vetmueme	23
Epilog	36
Jerina	37

37892